

BASTERIA

TIJDSCHRIFT VAN DE NEDERLANDSCHE
MALACOLOGISCHE VEREENIGING

Over Blindslakken *Cecilioides (Cecilioides) acicula*
O. F. Müller¹⁾ in het Noorden. (Mollusca: Pulmonata).

door

Dr. scient. HANS SCHLESCH (Kopenhagen).

Sinds verscheidene jaren was *Cecilioides (Cecilioides) acicula* O. F. Müller van Deensche herkomst slechts bekend uit eenige districten op Seeland, Falster en Jutland, doch is in de laatste jaren waargenomen zoowel op Fünen, Møen en bovendien nog bij 2 plaatsen op Seeland, zoodat men nu zoo goed als zeker kan zeggen dat deze soort hier zeer verspreid is. Ze is slechts over 't hoofd gezien omdat ze in de aarde leeft en er doorgaans slechts doode exemplaren gevonden worden in molshoopen.

Het kan daarom interessant zijn een opsomming te geven over alle mij tot heden bekende Deensche exemplaren:

JUTLAND. Viborg (Westerlund 1897, p. 82, Steenberg 1911, p. 185), Silkeborg (in een bloempot, ongetwijfeld afkomstig van een plaatselijke bloemisterij, leg. H. Jepsen, Isager & Nielsen 1923, p. 57), Jarlsminde bij Brabrand-sø (onder eenige steenen bij een beek achter Jarlsminde, leg. Lassen, Mörch 1864, p. 291, Steenberg 1911, p. 185), Aarhus (Marselisborg Skov (bosch), Westerlund 1897, p. 82, Steenberg 1911, p. 185).

FÜNEN. Hollufgaard z. v. Odense (in een molshoop op een glooiing, 1 half vergaan exemplaar, Mei 1938, Jespersen 1939, p. 139), Hjadstrup N.W. Fünen (kerkhofkant, diep in den grond onder steen, 1 dood exemplaar, 1939, Balzlöv & Petersen 1941, p. 137).

SEELAND: Kopenhagen (in een molshoop op Glacierende

¹⁾ O. F. Müller (1774, p. 151) noemt de soort in het Deensch „Naale-Hornet”.

en in een weide waar de spoorbaan Falkonérralle kruist, leg. H. Möller 1862, Mörch 1864, p. 291; tuinen, Glaciere en Grönningen plus vestingwallen rondom Kopenhagen, Steenberg 1911, p. 185; molshoop in Nörre Glacis, leg. Budde-Lund, molshoop in Frederiksberg Have (park) 1871, Vestervold 1871, in een groote menigte uitgespoeld bij Vestervold's aschbelt in „Stadsgraven”, drijvende op het water 1873, in een tuin in de Kastanievej 5, 21/9 1879 levende kleine exemplaren, C. M. Poulsen's MS. in Bibl. Schlesch; Botanisk Have (Botanische tuin) in broeikassen, leg. H. Schlesch), Roskilde (in bronkalk bij Maglekilde, nauwelijks subfossiel²), leg. Elberling, Mörch 1864, p. 291, "eet mycket stort ex. togs af afl. H. Münk i Roeskilde fjord nära vid staden ibland Hydrobier och Rissoer", volgens Jonas Collin, Westervold 1871, p. 181), Allindelille Fredskov N.W. Ringsted (onder mos op een steenendijk bij Kastrup Skov, 26/7 1940, 1 dood exemplaar, leg. H. Schlesch), Fuirendal (Steenberg 1911, p. 185), Holsteinborg („döda ex. äro tagna på jordbänkar i Holsteinborg Have", Westervold 1871, p. 181, C. M. Poulsen's MS.), Rude (c. 1850, leg. Steenbuch, Mörch 1864, p. 291), Gissfeld (in een weide bij „Postbroen" bij Susaaen, meerdere exemplaren, allen dood maar versch uitzijnde, 31/7 1940, leg. H. Schlesch).

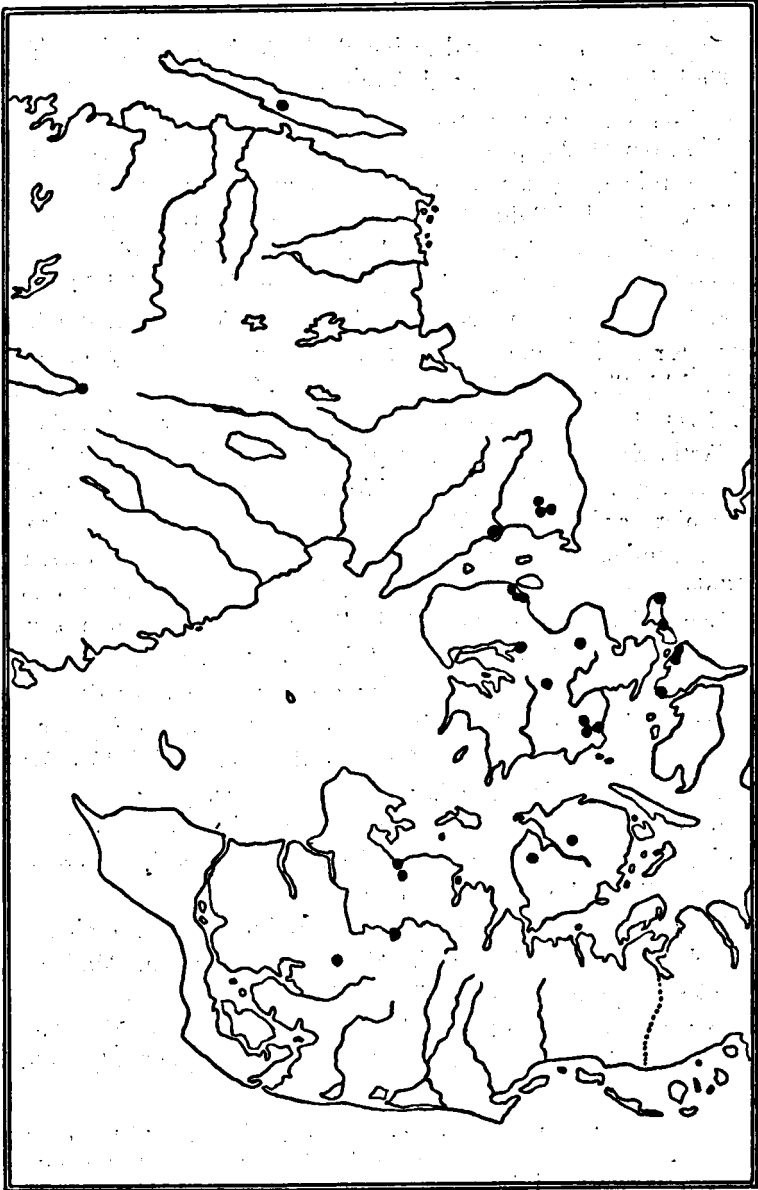
MÖEN. Tövelde Klint (in een aardkorst, 3 versche exemplaren, 3/8 1941, leg. H. Schlesch), de kust tusschen Kraneled-Busene Have (in een aangeslipt alluviaal turfstuk, 2 versche exemplaren, 9/8 1941, leg. H. Schlesch).

FALSTER. Strand w. v. Stubbeköbing (in een kleiachtige glooiing, circa 20 exemplaren, allen dood, Klöcker 1911, p. 82), Stubbeköbing (tusschen aangespoeld vermolmd zee gras bij Dosseringen langs de Grönsund, eenige doode exemplaren, leg. H. Alf Hansen), Vaalse Vig (leg. H. Alf Hansen, Schlesch 1934, p. 255).

Op het Scandinavische schiereiland is deze soort nog minder

²) Het spreekt vanzelf dat het bij deze exemplaren zeer moeilijk uitmaken is, of deze vondst recent of fossiel is.

Cecilioides acicula O. F. Müller

(Teckning H. Schlesch)

bekend³⁾, maar men vermoedt dat deze zich verbreid heeft over Seeland voor de bodem-inzinking der Öresund, dus vóór beëindiging der Ancylostijid (evenals de mollen, *Talpa europaea* L., Spärck 1942, p. 19), werd reeds door Sven Nilsson (1823, p. 40) in Skaane o.a. in Lunds oude botanische tuin gevonden, „vid södra ändan af dervarende dam, alldeles invid brädden” (Westerlund 1871, p. 181), evenzoo in vele tuinen in Lund, Lilla Råby bij Lund en vaak in molshoopen in Ulriksdal Park bij Lund (Arvid Nilsson 1928, p. 265), verder in Sjöbo in een Apothekerstuin (in litt. Arvid Nilsson 3/2 1942), in Jönköping en op Öland bij Ekerum in Högsrum socken (Westerlund 1871, p. 181). In Noorwegen werd ze gevonden door Gebr. Aur. & Arth. Krause bij Oslo 1880 (E. v. Martens 1881, p. 35). Daarentegen is *Cecilioides (Cecilioides) acicula* O. F. Müller nog niet ontdekt in de Randstaten of in Finland, maar daar ze gevonden is op verschillende plaatsen in Ostpreussen: Königsberg, in velden bij Pregel, Rudczanny in Masurerne (Hensche 1861, p. 81), en in hellingen bij Warnicken in Samland (leg. Alfr. Sehl, Coll. H. Schlesch), is haar evt. bestaan in ieder geval in Litauen zeer waarschijnlijk, temeer daar ze gevonden is op verschillende plaatsen in Polen, o.a. bij Warschau (Jankowski 1933, p. 108), verder werden bij Józefów, circa 180 km Z. W. van Warschau 3400 exemplaren — door de Weichsel aangespoeld — gevonden, ofschoon deze soort anders in Polen wordt aangeduid als „a rare species wherever it occurs” (Jankowski 1935, p. 152).

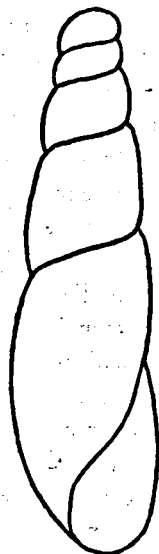
Deze soort behoort tot de z.g.n. mediterraan-centraaleuropesche, is verbreid van de Kanarische eilanden, Madeira, Portugal, Pyreneën, Frankrijk, België, Holland, Ierland (alleen in het centrale en oostelijke deel), Engeland (tot Northumberland, maar komt niet voor in Schotland), Duitschland, Zwit-

³⁾ Westerlund (1865, p. 63) merkt op: „Dess vistelseort gör denna art sällsyntare i samlingar, än den är i naturen, och den borde därför ätminstone i södra delen af riket (Sverige), eftersökas isynnerhet i mullvader uppkastade jordhögar invid åar och dammar.

serland, Italië, Bohemen, Mähren, Karpathen, Hongarije, Balkan tot Armenië (Ehrmann 1933, p. 78) en Kaukasus (Rosen 1914, p. 68—69), daarentegen ontbreken er nieuwere gegevens van Griekenland en Kleinazië.

Overigens is de soort door cultuur verspreid naar verschillende overzeesche landen, o.a. naar Bermudas (Bryant 1905, p. 129), Nieuw Zeeland (Suter 1913, p. 1073) en Zuid Afrika nl. Kaap Provincie, Transvaal, Oranje Vrijstaat, Damaraland, Ovomboland (Connolly 1938, p. 369). Reeds Mörch (1869, p. 18—19) vertelde dat de lelies op de bol waarvan Steenbuch exemplaren had gevonden in zijn tuin in Rude, afkomstig waren van zijn vaders tuin op Fünen, waarschijnlijk daar ingevoerd van 't buitenland (Holland?), eveneens Boll (1851, p. 59), die een exemplaar vond in de aarde van eenige kamerplanten — welke aarde vermoedelijk afkomstig was uit zijn tuin — evenals met exemplaren van Silkeborg en de verschijning ervan in bloemkweekerijen.

Cecilioides acicula
O. F. Müller

× 14 (naar Ehrmann)

Het merkwaardige bij deze soort is, dat, ondanks een zeer groote verspreiding, deze een in 't oog vallende geringe variabiliteit vertoont, daarentegen worden in het zuiden van Spanje, op Sicilië, Algiers en Kleinazië, zeer afwijkende soorten, weinig verspreid, gevonden.

Er bestaan zeer uiteenlopende meeningen wat de bestaansvoorwaarden aangaat, alhoewel reeds Sven Nilsson (1823, p. 40) zeer juist verklaarde: „subterraneam vitam agens, sub muscis et lapidibus in ipsa terra, plerumque prope aquas, ubi fibrillis et succo radicum graminearum, sine dubio, vescitur”, doch pas door Lionel Adams (1899, p. 297) en Wächtler (1929,

p. 7-8) is vastgesteld dat ze plantaardig voedsel verteert (voornamelijk schimmelplantendeelen) iets wat overigens ook haar radula aanduidt; daarvoor nam men aan dat deze soort anthropophaag is. Housman (volgens Jeffery 1882, p. 317) vond namelijk op een oude begraafplaats bij Chichester, dat geraamteresten, welke ongeveer 3 voet onder den grond lagen, bezet waren met *Cecilioides (Cecilioides) acicula* O. F. Müller, en E. v. Martens (1883, p. 60), dat er in een in Bernburg opgegraven schedel een groot aantal groote exemplaren werden gevonden, doch Wächtler (1929, p. 12) geeft daarvoor een aanvaardbare verklaring: „Skelette zerfallen sehr ungleichmässig. Entstehen nun dabei mehr oder weniger grosse Hohlräume im Boden, so ist Lebensraum geschaffen für allerlei subterran Tiere. Gleichgültig ist in diesem Falle, ob die betreffenden Tiere an bez. in Skeletresten oder Steinplatten in Verwitterungsschutt sitzen. Hier wie dort sind es die Schlupfwinkel, die für das Tier bestimmend sind zum Aufenthalt”.

In een recente opgave van Ellis (1939, p. 90) wordt de vondst vermeld van *Cecilioides (Cecilioides) acicula* O. F. Müller in een graf dat door vuursteen omgeven was en dat op 29 Sept. 1938 werd opgegraven bij werkzaamheden bij Epsom College in Surrey. Dit graf bevatte overblijfselen van een menselijk skelet uit het bronzen tijdperk (ongeveer 1800 voor Christus). Naast andere soorten werd ook *Cecilioides acicula* gevonden en wel in de beenderen „found in the bones themselves”.

De oorzaak dat zoo zelden levende exemplaren gevonden zijn, is, dat men onzeker was hoe men deze het beste kon verzamelen en aanwijzingen hierover waren zeer verschillend en verkeerd. De soort houdt zich liefst op in kalkhoudende grond, b.v. oude kalkuitgravingen, waar de bodem vochtig is en begroeid met gras en mos. Met een schop graaft men tot ongeveer 50 cm diepte en met behulp van een „insectenzeef” verwijderd men de grove deeltjes, waarna het overblijvende fijnzeefde materiaal meegenomen en nauwkeurig onderzocht

wordt. W ä c h t l e r (1929, p. 3) ontdekte dat de uitkomsten wisselden met de jaargetijden, doch uitgesproken het grootst in de zomermaanden waren, d.w.z. in de voortplantingstijd. Bij aanhoudende regen verplaatst de soort zich naar de aardoppervlakte (A r n d t 1857, W ä c h t l e r 1929, p. 5) en kan dan aangetroffen worden onder steenhoopen (U l l e p i t s c h 1869, p. 3, R o m a n i 1869, p. 43) en mosbanken; doch anders leeft ze meest op minder droge plaatsen tot op een diepte van 40 cm. Het meest vindt men ze toch — naar gelang het jaargetijde — op een diepte van 25—35 cm⁴⁾ terwijl er soms om plantenwortels en dergelijke, d.w.z. op 4 cm diepte, doorgaans verspreide individuen gevonden worden; in 't voor- en najaar is de gewoonlijke diepte 10—20 cm. Aangezien de soort niet in staat is om zelf diep te graven, is ze daardoor gedwongen gebruik te maken van alle openingen in den grond: zoowel gangen van regenwormen, mollen, muizen of in vergane plantenwortels, ze worden daarom vaak in molshoopen gevonden. De groote menigte aangespoelde exemplaren aan rivieroeveren verklaart W ä c h t l e r (1929, p. 4-5) hiermede, dat zich voornamelijk in moszoden na langeren tijd een massa exemplaren verzamelt, welke omkwamen toen ze boven den grond kwamen. Wanneer zulk een biotoop wordt overstroomd, spoelt het water de omhulsels weg en werpt deze op de een of andere plaats neer, b.v. vond S c h m i e r e r in 1940 door aanspoelingen der Oder (Randkanal, Zehdener Bruchgeniste) tienduizenden exemplaren, overeenkomende met waarnemingen van J a n k o w s k i (1936, p. 152) aan de Weichsel, van H e y n e m a n n (1870, p. 147), welke in het voorjaar 1867 bij Main constateerde dat het aantal *Cecilioides (Cecilioides) acicula* O. F. M ü l l e r slechts overtroffen werd door *Pupilla (Pupilla) muscorum* O. F. M ü l l e r, *Vallonia* sp., *Vertigo* sp. en *Cochlicopa lubrica* O. F. M ü l l e r; *Trichia (Trichia) hispida* L. zelf kwam minder voor, evenzoo zag ik

⁴⁾ Als er in de literatuur wordt aangegeven tot 3 voet, is dit een uitzondering.

in het zoolog. Instituut van Rostock een groote massa van deze soort van Gnoin in Mecklenburg.

Ten slotte een paar opmerkingen over nomenklatuur. Verscheidene auteurs schrijven voortdurend *Caecilioides*, maar Herrmannsen's naam van 1846 moet aangenomen worden als een nomen nudum, overgenomen uit *Caecilioides* Duméril & Bibr. 1841 (Rept.), overigens is *Cecilioides* aangegeven door Férussac 1814 en moet daarom gebruikt worden.

Summary.

Cecilioides (*Cecilioides*) *acicula* O. F. Müller previously in Denmark only known from rather few places in Jutland and the islands of Zealand and Falster, has in the recent few years been noticed also on the islands of Møen and Funen, then it may be supposed, that the species is more generally distributed over the majority of the country.

Literatuur.

- Arndt, C.: Die Mollusken der Umgegend von Gnoien (Arch. f. Fr. Naturg. Mecklbg. 1857).
- Balsløv, G. & Petersen, S. Kierulf: Om Forekomsten af Landsnegle paa Kirkegaarde (Flora & Fauna 1941, p. 134—138).
- Boll, E.: Die Land- und Süßwassermollusken Mecklenburgs (Arch. f. Fr. Naturg. Mecklbg. 1851, p. 37—112).
- Bryant, O.: Some Notes on Bermudian Mollusks (The Nautilus 28, 1905, p. 129—131).
- Connolly, M.: A monographic Survey of South African Non-marine Mollusca (Annals of South African Museum 33, 1938, p. 369).
- Ehrmann, P.: Mollusken (in Brohmer, Ehrmann & Ulmer, Die Tierwelt Mitteleuropas 2, 1) 1933.
- Ellis, A. E.: A Surrey bronze age interment (Journ. of Conch. 21, 1939, p. 90).
- Germain, L.: Mollusques terrestres et fluviatiles d'Asie-Mineure (Voyage Zool. d'Henri Gadeau de Kerville en Asie-Mineure) 1936.
- Hensche, A.: Preussens Molluskenfauna (Schrift. physik.-ökonom. Ges. Königsberg 1861, p. 75—96).
- Heynemann, D. F.: *Cionella* (*Sira*) *acicula* (Nachrbl. Deutsch. Malak. Ges. 1, 1869, p. 18).
- Isager, Kr. & Nielsen, P.: Bløddyr fra Ry-og Silkeborgegnen (Flora & Fauna 1923, p. 49—64, 86—96).
- Jankowski, A.: Mieczeni Warszawy (Spraw. Kom. fizjogr. Polskiej Akad. Umiej 1933, p. 99—114).
- Jankowski, A.: Flood-débris (Journ. of Conch. 20, 1935, p. 152—153).
- Jeffery, W.: Authenticated list of Land and Freshwater Mollusca of Western Sussex (Journ. of Conch. 3, 1882, p. 305—317).
- Jespersen, P. H.: Om nogle Sneglefund fra Fyn (Flora & Fauna 1939, p. 129—130).

- Klöcker, A.: Skalbærende Land-og Ferskvandssnegle fra Stubbekøbing og Omegn (Flora & Fauna 1911, p. 80—83).
- Martens, E. v.: Vorlegung einiger von den Gebrüder Krause im nördlichen Norwegen gesammelten Landschnecken (Sitz-Ber. Ges. Naturf. Fr. Berlin 1881, p. 34—42).
- Martens, E. v.: *Cionella acicula* (Nachrbl. Deutsch. Malak. Ges. 15, 1883, p. 60).
- Müller, O. F.: *Vermium terrestrium et fluviatilum historia*, Altera pars, 1774.
- Mörch, O. A. L.: Fortegnelse over de i Danmark forekommende Land-og Ferskvandsbløddyr (Vidensk. Medd. naturh. For. Kbh. 20, 1863, p. 265—367), 1864.
- Mörch, O. A. L.: *Caecilianella (Cionella) acicula* (Nachrbl. Deutsch. Malak. Ges. 1, 1869, p. 17—18).
- Nilsson, A.: Fundortsangaben und Bemerkungen zur malakologischen Fauna des südlichen Schonen (Arch. f. Moll. 60, 1928, p. 256—269).
- Nilsson, S.: *Historia Molluscorum Sveciae* 1823.
- Poulsen C. M.: Optegnelser om danske Land-og Ferskvands-Mollusker (Manuskript ca. 1882, Bibl. Schlesch).
- Roebuck, W. D.: Census of the Distribution of British Land and Freshwater Mollusca (Journ. of Conch. 16, 1921, p. 165—211).
- Romani: *Cionella acicula* (Nachrbl. Deutsch. Malak. Ges. 1, 1869, p. 33—34).
- Rosen, O. v.: Katalog der schaltragenden Mollusken des Kaukasus (Mitteil. Kaukas. Mus. Tiflis 6, 1914).
- Schlesch, H.: Revidiertes Verzeichnis der dänischen Land-und Süßwassermollusken und ihre Verbreitung (Arch. f. Moll. 66, 1934, p. 233—312).
- Spärck, R.: Den danske Dyreverden dyregeografisk og indvandringshistorisk belyst, 1942.
- Steenberg, C. M.: Bløddyr 1, Landsnegle (Danmarks Fauna 10), 1911.
- Suter, H.: *Manual of the New Zealand Mollusca* 1913.
- Ullepitsch: Nochmals *Cionella acicula* (Nachrbl. Deutsch. Malak. Ges. 1, 1869, p. 33).
- Westerlund, C. A.: Sveriges Land-och Sötvatten-Mollusker (Disserat.) 1865.
- Westerlund, C. A.: Sveriges, Norges och Danmarks Land-och Sötvatten-Mollusker 1871.
- Westerlund, C. A.: *Synopsis Molluscorum Extramarinorum Scandinaviae* (Acta Soc. Fauna et Flora Fennic. 13, 7), 1897.
- Wächtler, W.: Anatomie und Biologie der augenlosen Landlungenschnecke *Cæcilioides acicula* (Ztschr. Morpholog.-Ökolog. d. Tiere), 1939.
- Wächtler, W.: Zur Lebensweise der *Cæcilioides acicula* Müll. (Arch. f. Moll. 61, 1929, p. 1—14).